

עמנו עתה

הדרה לזר:עמדו שני עיטים על הכרכוב, אתה זוכר? נימושים

מאוד באור עמדו מוטי אברה... * אריקה ג'ונג: „הרשי לי לזיין

את דימויך, יפתי, הרשי לי לישון בתוך מיפסקך...”

שיחרור (סיפורת) האשה

הסיגנון הוא עקר, מוצגת בו אשה ללא רצונות, כמכונת-מיון-שקרנית של מילים ומשיגים מתוך מדרכי צמחים ולוחות-נסיעות, ומפליא למצוא כי בעמוד 13 מצליחה הדרה לזר להתחמק ממפולת-המילים הקדניות, ולפלוט בקול ענות חלושה את המילה „זונה”.

דומה כי הקטעים הקריאים, יחסית, בסיפרה של הדרה לזר מוכירים את הפינות הלא-מחוקצעות, ובעלות הנאיביות האמינה, בסיפורי דליה רביקוביץ' שראו אור לאחר רונה, אלא שהנאיביות של הדרה לזר היא מיקצועית. לא קשה לאתר בשישה פרקים על איה את תחושת הזיוף האופפת את הספר, וניתן אף להגדיר זאת במילותיה של הגברת לזר עצמה: „...המנגינה כבר החלה להתמישך. כסוף כל שורה נשמע בכיורר המשך צליל אחד, מזויף, שנתלונה כמין הד מתכת...”

פרק בולט בספר הוא תיאור הנופים הארצישראליים בסיגנון „...כמישור הצל הכבד, כמין כתם כהיר יחיד על פני סכך רד ומשחרר של עליה כשרניים, טרופיים, עמד התול...” כמה מחמם ללמוד מסיפרה של הדרה לזר שעברנו הסבה לאקלים טרופי.

מסקרן לדעת כיצד קרה, בספר, שכל העוסקים חתומים בו, בתוכו, המחברת, העורך — מנחם פרי, מעצבת העטיפה חווה משהו, ומעצבי-הפנים, ומן הסתם יש גם מגיה ואחרים שלא נתכבדו בפירסום שמם בעמוד, כל הזכויות שמורות, כיצד לא הבחינו כל אלה כי העמודים 149—148—147 מיספורם התבלבל, והדבר כלל אינו פוגם בתוכן?

ג. כל אשה מעריצה פאשיסט'

במקביל לסיפרה של הדרה לזר ראה אור בעיברית הספר פחד גבהים (בתרגומה של עדית זרטל), ספר המשחרר מחטוטרות התסביכים והתיסכולים הנשיים, מחברת הספר, אריקה ג'ונג, מלגלת על נשים-סופרות, תלמידות זיגמונד פרויד, והכל בשטף תיאורי של האוטו-ביוגרפיה שלה. בניגוד לאוננות המילולית של הדרה לזר, אריקה ג'ונג אינה מתיישרת לציין כיצד אוננה בגיל 14, ואת דיעותיה על אברי-ימין חבולים של פסיכיאטרים.

כפי שהנרי מילר הצליח לשחרר את הגבר המערבי מיראת-קודש למין ולכל הכרוך בו ובמוסר העוטף אותו, כן מצליחה לעשות אריקה ג'ונג לנשים. היא אינה טורחת לעטוף זאת בעטיפה-אידיאולוגית של מיניות ושיחרור, היא פשוט טובעת מטבע-לשון, „הזיין המרוכסן” ומסבירה אותו כך: „... היה זה אידיאל אפלטוני. מרוכסן, כיוון שכאשר נפגשתם נפלו הרוכסנים מאלוהים פנישפה אחת כמו מוך של שן-הארי; לשינות נכרכו זו בזו ונהפכו לנזולים... שמתו לב, למשל, כיצד כל התא-הכיוונית נמוגו ברגע שהתיידדתי באמת עם גבר, הזדהיתי עם בעיותיו, והאזנתי לקיומם” שלו על אודות אשתו או נשותיו לשעבר, על אודות אמן, על אודות ילדיו...”

אריקה ג'ונג בזה לנשיות המסורתית, בכיינית ונוולית, שיצרה התרבות המערבית במשך אלפי שנים, והיא אינה מגפנפת בכרונות פמיניסטיות לשיחרור-האשה. היא פשוט עסוקה בעצמה, ובשיחרור אורחותיה. ולכן היא מצטטת בסיפרה בליגלוג רב אנתולוגיה כימעט בלתי-חלולה של אימרות-נשים, רובן סופרות, כמו סליבה פלאט, שכתבה בשיר על אביה: „...כל אשה מעריצה פאשיסט / המגף כפרצוף הפרא / הלב הפרא של חייה כמוך...”

למעשה אריקה ג'ונג בזה בו-התהומי לסוג הנשים

או לרבע פרס-דמיון לסיפרות, והשתיקות שלה התפרשה כמו שיש לה הרבה מה לומר. וכך שנה תגוף שנה, ויום אחד, כאשר היא תהיה זקנה ובאהיבמים, אולי אפילו היא תקבל חמישת פרס-ביאליק.

אבל יתכן גם שעד אז ישתנה הנוף התרבותי שלנו, ובונה לבין הפיכתה אנדרטה סיפרותית יתיצבו מישפטים בעלי נימה גזענית, כמו: „...כי המראה לא היה נעים לעין, משהו משמייב היה בעמידה, שנתרו כה שרירי הישיבה הרכבצת, הניחתה, של נשים מיורחיות כפתה בתיהן...” איזו בחילה לא הגונה לסיגנון ישיבתה של האשה המיורחית שלא למדה כיצד לשבת ולהצטלם

א. איה ממתנה לשתיקות המדברות

קשה למצוא הסבר משכנע לדמות האשה הדהוייה בסיפרות העיברית החדשה. האשה בסיפרות זו היא המסילה, שעליה דוהרים ולוחמים הגברים. אלא שדמויות נשיות, המתוארות על-ידי סופרות-נשים, מגיעות לדרגות מזועזעות יותר של עליבות ורפיסות-ימות.

כך התפתחה בישראל, בשנים האחרונות, דייסה של דמעות מעשהידי סופרות-כייניות הבנות לערותן ול-עולמן, כמו נעמי פרנקל, יעל דיין, שולמית הריאבן עמליה כהנא-כרמון ואחרות, אשר הצליחו להפוך את סיפורת-הגשים הישראלית נחותה ומשממת.

בימים אלה הצטרפה למעגל הסופרות דמות חדשה, הדרה לזר, שספרה ששה פרקים על איה ראה אור בסיפרי סימן-קריאה. בספר זה נעשה ניסיון עייף להעניק עצמאות לגיבורות הקטנות של א. ב. יהושע, המהלכות בשדות עם מגדירי-צמחים של ארץ-ישראל.

וכותבת הדרה לזר: „...זו קידה שעירה, אמר אז יעקב מלקי, והענף הקטן עדיין בידו... איה אחזה בקצה הענף האפור שקטפה בנקל, בלי להידקר כימעט, מפני שרזה יבש ונקי מקוצים...”

קורא בעל-דימוין יעוט על קטע שכזה, ויפרק מיד את הסימליות המינית שבו, וינתח את דרכה של הדרה לזר לשיחרור עצמה. אלא שמקריאת הספר כולו, מסתבר שלא היו דברים מעולם, והמחברת מתכוונת לקידה שעירה.

ואת כוונותיה היא מעלה על הגייר בלשון עיברית מכ-נית וסטריילית. נטולה שיר של נשמה סיפרותית. הקורא חש לנגד עיניו בלשון של פרה, שהשתילו בה את מילון אליעזר בן-יהודה. תחושה נוספת למיקרא הספר היא שהגברת לזר מרבה לבקר בתוך-לארץ, ובאחד מביקוריה נעצרה מן-הסתם בנמל-התעופה דה-גול ליד פאריס, ורכשה ספר צרפתי בסיגנון הרומן-החדש, קראה אותו במהלך טיסתה לארץ-הקודש והנביאים, והחליטה להתנבא כאן בארצנו הקטנטנות בסיגנון הרומן-החדש. אפילו תי-אור אותה טיסה של הגברת לזר נראה כלקוח מתיאורי טיסה שהונצחו כבר בסיפרות.

כך חיים גיבוריה המעורפלים של הדרה לזר בין נימלית-תעופה אירופיים, שעה שאינם מצליחים להשתוף בשמש הישראלית, ויחד עם זאת יש להם זיכרונות מהחוייה הישראלית, כמו: „...כשקמנו בכוקר ויצאנו אל המירפסת, עמדו שני עיטים על הכרכוב, אתה זוכר? נימושים מאוד באור האפור עמדו מוטי אברה, פונים אל הסכך הרטוב...” מקטע זה ניתן ללמוד שני דברים: שבארץ ניצבים עיטים על הכרכובים, ושהילדים אינם באים לעולם אלא, נימושים באור האפור, בו עומדים מוטי אברה, ובחירותם אל הסכך האפור...’

קריאה עיקבית בספר מעניקה חוכמות משעממות של פילוסופיה-בדוארית שחלפה כבר מזמן מהעולם: „איה חיכתה, שימשיך, שיעבור את השתיקה ושוב יצא אל הדיבור המבותר שכבר למדה לחכות לשתיקות שבו, עץ שלפעמים נראה לה שלא הן מפסיקות את הדיבור אלא הדיבור מפסיק את השתיקה.”

ב. בסוף כל שורה נשמע צליל מזויף'

כך מתמשכים ששת הפרקים של איה כנהר שיעמום וחידלון, ומביאים למחשבה שבעוד חמש שנים תפרסם הדרה לזר עוד שישה פרקים על איה ובנינת לפרקים היא תתמלא בשתיקה, ואולי אפילו תזכה בחצי פרס-נוגל,

עטיפת סיפרה של ג'ונג בעברית

מתצלומי וירג'יניה וולף, גרטרוד שטיין, נטאלי סארוט כפי שלמדה הדרה לזר.

גם אם לנסות ולהתחקות אחר ערך סיפרות, הרי האימוץ המשעמם והחובבני ללשון העיברית, מתחת למפלי מילים, מביא לתחושה של בלוף סיפרותי, המוכיל את זיופי השירה המודרנית במחיצת שנות החמישים בארץ, כאשר פרחי משוררים היו במבמבים מילים בלא הקשר, תחת כותרות שיריות. זו התחושה העולה מששח הפרקים של איה.